

Til høringsinstanser

Deres ref:

Vår ref: 2020/136672

Dato: 20. juli 2022

Org.nr: 985 399 077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

HØRING AV FORSLAG TIL ENDRING AV FORSKRIFT OM HØNS OG KALKUN

Mattilsynet foreslår å revidere enkelte bestemmelser i forskriften for å oppdatere og presisere hva som ligger i gjeldende dyrevelferdskrav. I tillegg foreslår vi nye krav om beriket levemiljø, om dyrevelferdsprogram for verpehøns og en utvidelse av dagens dyrevelferdsprogram for kalkun. På vegne av Landbruks- og matdepartementet legger vi nå forslaget ut til høring.

Forslaget er firedelt:

Forskrift om hold av høns og kalkun gjennomfører tre EU-direktiv i norsk rett, og en rekke av bestemmelsene som gjelder verpehøns og slaktekylling er en direkte videreføring/følge av kravene i EU-direktivene. Definisjonen av bruksareal i nåværende forskrift gjenspeiler imidlertid ikke definisjonen i EU-direktivet om vern av slaktekylling. Vi foreslår å rette dette. Det er også tatt inn en rettelse hva angår drikkenipler for høner i bur.

Erfaring fra tilsyn med fjørfebesetninger og innspill fra næringen tilsier at det er behov for presisering og utdyping av enkelte av dagens bestemmelser. F.eks. foreslår vi å fastsette grenseverdier for gassene ammoniakk og karbondioksid. Grenseverdiene gjør det mer forutsigbart for produsenten hva som forventes for å sikre fuglene tilfredsstillende klima tilpasset fuglenes behov.

Det finnes allerede i dag krav til at dyreholdere som holder slaktekylling eller kalkun for kjøttproduksjon er tilsluttet et dyrevelferdsprogram. Dette er en ordning som i dag tilbys av Animalia, og som ifølge dagens forskrift skal vurderes og anerkjennes av Mattilsynet. Næringen besluttet selv sommeren 2019 å utvide dyrevelferdsprogrammet for kalkun og å innføre et velferdsprogram for verpehøns. I 2019 sendte Animalia forslagene til de to programmene til Mattilsynet for anerkjennelse i tråd med dagens regelverk. Med bakgrunn i at det allerede er forskriftsfestede krav til velferdsprogram for enkelte produksjonsformer for fjørfe, foreslår Mattilsynet å justere kravene i nåværende paragraf 37 om dyrevelferdsprogram for kalkun. Vi foreslår samtidig å forskriftsfeste et nytt krav om dyrevelferdsprogram for verpehøns. Dyrevelferdsprogrammet skal stille særskilte krav til produsentene om systematiske tiltak for å bedre dyrevelferden. Slike dyrevelferdsprogram foreslås nå godkjent av Mattilsynet.

Vi foreslår å forskriftsfeste at høns og kalkun skal ha tilgang på et beriket levemiljø som gir fuglene anledning til å utøve et bredt spekter av atferd som utforskning, aktivitet, lek, hakking, hvile og opphold i høyden. Det er godt kjent at materialer som beriker levemiljøet, er positive for velferden. Næringen

www.mattilsynet.no

Mattilsynet

Saksbehandler: Bente Bergersen
Tlf: 22 77 92 52
Besøksadresse:
E-post: bente.bergersen@mattilsynet.no

Postadresse:
Felles postmottak, Postboks 383
2381 Brumunddal
Telefaks: 23 21 68 01

har i økende grad de senere år, tatt i bruk forskjellige materialer som plattformer, pappesker, halmballer, torv og lignende til forskjellige typer fjørfeoppdrett som slaktekyllingproduksjon og hold av avlsdyr. Et beriket levemiljø, ut over vagler, sandbad og strø, vil kunne gi fuglene økt mulighet for å tilfredsstille naturlige behov og forebygge kjedsomhet og frustrasjon.

Bakgrunnen for forslaget

Forskriften er 20 år gammel, og vi har mottatt innspill på at enkelte bestemmelser ikke lenger er godt tilpasset dagens oppdrettssystemer eller fuglerasene som holdes. I tillegg oppleves noen bestemmelser som uklare og enkelte bestemmelser i EU-direktivene er ikke gjennomført i norsk rett.

Regelverket skal fremme god dyrevelferd, ikke bare verne dyra mot lidelse

Dyrevelferdsloven avløste dyrevernavloven 1. januar 2010. I lovforarbeidene blir forskjellen mellom begrepene «dyrevelferd» og «dyrevernav» omtalt slik:

Begrepet velferd legger vekt på det positive målet om at dyr skal ha det godt og trives, men omfatter også begrepet dyrevernav som i større grad fokuserer på beskyttelse mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse.

Bestemmelsene i dagens forskrift om hold av høns og kalkun må ses i lys av denne teksten. Når vi nå foreslår endringer og presiseringer på enkelte bestemmelser fordi de ikke lenger helt er tilpasset dagens fjørfehold, har vi i større grad vektlagt positiv velferd. Både endrede og nye bestemmelser skal sikre velferden ved å fremme trivselen til fuglene, ikke bare sikre deres basale behov. Dette samsvarer med holdningene i samfunnet og visjonen om at alle norske husdyr skal ha det godt.

Dette er også bakgrunnen for forslaget om ekstra materialer som gir et beriket levemiljø, et nytt tiltak som er i tråd med dagens velferdsstandard. Dette er med på å gi forskriften et løft, og vil medvirke til et godt omdømme for næringen. Fjørfeholdet er ikke tjent med et regelverk som legger lista for lavt, slik at fjørfeholdet i Norge settes i et dårlig lys.

Dyreholderen har ansvaret for dyrevelferden, og det bør være tydeligere i regelverket

Dyrevelferdsloven gir dyreholderen ansvaret for velferden til dyra. Dyreholderen skal sikre dyra god velferd og kan i verste fall bli straffet og få forbud mot å drive med dyr. Dyreholdere trenger derfor et klart regelverk som presiserer ansvaret deres.

Dyreholdere må ha kunnskap, evne og vilje til å gi dyra god velferd. Kompetente dyreholdere er en forutsetning for samfunnets tillit til husdyrnæringen. Vi foreslår derfor å forskriftsfeste krav om en velferdsplan som er tilpasset det aktuelle fjørfeholdet, og som vil lette kontrollen med egen drift. Krav om skriftlige rutiner og dokumentasjon gjør at Mattilsynet kan drive mer systembasert tilsyn.

Kravet om kompetanse, som ligger i dagens forskrift, dyrevelferdsplaner og dokumentasjon legger også godt til rette for at fjørfeholdet tar en enda mer aktiv rolle i velferdsarbeidet enn i dag. Kravet om dyrevelferdsplaner er nytt for alle, mens velferdsprogram allerede finnes for slaktekylling og kalkun i kjøttproduksjon. Dokumentasjonskravene er nye både for verpehøns og kalkun, og noe justert for slaktekylling. Næringen har gitt viktige innspill til forskriftsarbeidet på dette området.

Fuglene selv kan fortelle oss mye om velferden i fjørfeholdet. For å kontrollere og vurdere velferden bør både dyreholderen og Mattilsynet ta i bruk velferdsindikatorer som kan måles direkte på dyret. For slaktekylling har vurdering av tråputer vært i bruk lenge. Vi foreslår nå tråputepoeng også for kalkun, mens vi foreslår andre velferdsindikatorer, både ressursbaserte og dyre baserte, for verpehøns. Nye metoder for å systematisere og effektivisere tilsyn med slike indikatorer er under utvikling. Vi foreslår at forskriften legger særlig til rette for denne metodebruken, også for dyreholderen.

Regelverket bør endres slik at det passer bedre for dagens driftsmetoder og fjørfehold

Norsk husdyrhold er under omstilling. Produksjonsenhetene blir stadig færre og større. De store brukene kan ha flere ansatte og stor grad av mekanisering. Arbeidskraften kommer ofte fra andre land og røkterne har varierende kunnskap om norsk språk og husdyrhold

Samtidig finnes det også mindre besetninger og noen mer hobbypregede dyrehold. Slike dyrehold kan ha enklere driftsløsninger i kombinasjon med fulltidsarbeid utenom bruket.

De store dyreholdene må ha et system for å formidle kunnskap om dyrevelferd til de ansatte, mens de små må kjenne til utfordringene som ethvert dyrehold byr på.

I tillegg har mekaniseringen og endringene i dyreholdet medført at noen regelverkskrav ikke er godt nok tilpasset dagens dyrehold, og kan virke mot sin hensikt.

Regelverket bør ryddes for å fjerne unødvendige forskjeller og presisere uklare krav

Gjeldende forskrift om hold av høns og kalkun har mange bestemmelser som er felles for alt hold av produksjonsdyr. Bestemmelsene er imidlertid nedfelt i forskjellige forskrifter for bestemte dyrearter og produksjonsformer, og dette har resultert i noe variasjon i kravene. Vi søker nå å rydde litt opp i dette blant annet ved å ta inn krav til skriftlig velferdsplan og endre ordlyden i flere av paragrafene. På sikt vil det være behov for en større gjennomgang av hele forskriften.

I tillegg er noen av kravene i forskriften uklare, og dette forsøker vi nå å rette på. Selv om kravene nå blir klarere, vil det fortsatt være rom for bruk av skjønn og mulig å utvikle nye måter å sikre fuglene god velferd på.

Siden forskriften er gammel, har også regelteknisk praksis endret seg. En god del av definisjonene i dagens forskrift inneholder krav, noe som er feil. Vi har derfor flyttet alle definisjoner som inneholdt krav, til særskilte bestemmelser i forskriften. Dette har medført at to nye generelle bestemmelser om vagle og om strø og sandbad er opprettet.

Begrunnelsen for og konsekvenser av forslaget

Bruksareal

Forskrift 12. desember 2001 om hold av høns og kalkun gjennomfører både direktiv 1999/74/EF om fastsetting av minstestandarder for vern av verpehøns og direktiv 2007/43/EF om fastsetting av minstestandarder for vern av slaktekylling. Forskriften inneholder i tillegg en rekke særnorske krav. Da EU sitt slaktekylling direktiv ble gjennomført i norsk rett i 2013¹, ble definisjonen for bruksareal ved en feiltagelse ikke endret i tråd med ordlyden i direktivet. De to EU-direktivene har definert bruksareal forskjellig, og den norske definisjonen gjenspeiler dermed bare kravet i direktivet for vern av verpehøns. EU-direktivet om slaktekylling definerer bruksarealet som et strødd areal som er tilgjengelig for kyllingene hele tiden. Siden en rekke krav i slaktekylling-direktivet, bl.a. dyretetthet, må sees i lys av bruksarealet, er det nødvendig å foreta en endring som ivaretar Norges forpliktelser til gjennomføring av EØS-avtalen. Bruksarealet til slaktekylling og kalkun er i dag strødd, og endringen medfører således ingen reell endring. Kravet tas inn i den nye bestemmelsen om strø, paragraf 17 a annet ledd.

Luftkvalitet, ventilasjon og alarm

Det finnes i dag allerede krav knyttet til inneklimateknikk, ventilasjon og alarm. Forskriften ble imidlertid fastsatt i 2001, og tekniske løsninger har utviklet seg siden. Noen bestemmelser er av den grunn ikke like godt tilpasset dagens fjørfehold. I løpet av de senere år har vi også mottatt en rekke innspill både fra næringen og våre inspektører om krav som ikke blir fulgt, eller som ikke fungerer etter intensjonen. Det er behov for å oppdatere enkelte av disse bestemmelsene. Videre vil en klargjøring og presisering av forskriftskravet bidra til enhetlig praktisering av regelverket, og gi bedre dyrevelferd.

Inneklimateknikk i mesteparten av dagens fjørfehold er komplekst, og for å greie å opprettholde forsvarlig luftkvalitet er det sjelden nok med naturlig utlufting. Kritiske forhold for fuglene vil raskt oppstå om mekaniske ventilasjonsanlegg svikter. Dagens unntak fra krav både om nødventilasjon og alarm, er

¹ Forskrift 2013-01-24-64 om endring i forskrift om hold av høns og kalkun

derfor uheldig, og vil fort kunne gi fare for dårlig dyrevelferd. Vi mener det derfor er behov for å fjerne unntaksregelen. De fleste har allerede i dag alarm, og vi regner slik sett ikke med at kravet har særlige økonomiske konsekvenser for næringen.

Dagens regelverk stiller krav om at luftkvaliteten skal være tilpasset fuglenes behov og at ventilasjonssystemer og systemer for gjødselhåndtering er vedlikeholdt slik at uheldige konsentrasjoner av gasser ikke oppstår. Mattilsynet har lenge ført tilsyn med levemiljøet til fuglene og redegjort for hvilke gasskonsentrasjoner som er akseptable, basert på vitenskapelige data. Like fullt viser tilsyn i fjørfebesetninger over flere år, problematiske luftforhold i andre typer fjørfehold enn slaktekyllingproduksjon. Dette fordi det er fastsatt grenseverdier for slaktekylling. Spesielt for ammoniakk og til dels for karbondioksid finner Mattilsynet for høye konsentrasjoner sammenlignet med grenseverdiene som er fastsatt for slaktekylling. De målte verdiene er høye, godt over grenseverdiene som vi nå foreslår, og er skadelige og svært ubehagelig for fuglene.

Vi vet at høns unngår å oppholde seg i luft med ammoniakk dersom de kan velge, noe som betyr at de opplever ammoniakk som ubehagelig. Ammoniakk-konsentrasjoner over 20 ppm er irriterende for øyne og luftveier og er påvist å gi skader i respirasjonssystemet. Fuglene blir mer mottagelige for luftveisinfeksjoner, og flere forsøk viser dårligere produksjon og fôrutnyttelse ved ammoniakk-konsentrasjoner over 20 ppm.

Internasjonale anbefalinger tilsier at den øvre grensen for CO₂ bør være 3000 ppm, mens den øvre grensen for ammoniakk bør være 20 ppm. Mattilsynet har lagt disse anbefalingene til grunn ved tilsyn og fortolkning av gjeldende krav i paragraf 10 første og annet ledd. I 2018 sendte Mattilsynet brev til rugeriene om vår fortolkning av regelverket og om nødvendige tiltak som måtte gjennomføres ved for høye konsentrasjoner av gassene. Norsk fjørfe og Animalia fikk kopi av brevene. Bakgrunnen for brevene var de høye gasskonsentrasjonene som ble registrert ved tilsyn.

Som et resultat av dette definerer vi nå hva «*uheldige konsentrasjoner av gasser*» er, ved å forskriftsfeste grenseverdiene for to gasser.

Vi mener det er lettere for dyreholdere å forholde seg til spesifikke grenseverdier, og at det gir større forutsigbarhet for når tiltak må iverksettes for å bedre luftkvaliteten. Problemstillingen og Mattilsynets forvaltningspraksis burde være godt kjent for næringen.

Kravet om grenseverdier er en presisering av gjeldende krav om at det ikke skal oppstå uheldige gasskonsentrasjoner. Vi vet at enkelte dyreholdere allerede gjennomfører tiltak for å holde gasskonsentrasjonene på akseptable nivåer og lykkes med det. Vi har eksempelvis vært på tilsyn når det er minus 15-20° ute, og uten å måle for høye verdier. Det viser at det er mulig å holde gasskonsentrasjonen på akseptable nivåer ved å gjennomføre nødvendige tiltak som fyring og god utlufting. Vi har også fått opplyst at flere rugerier har et system for å følge med på gasskonsentrasjonen. Det finnes altså dyreholdere som i dag tar kostnadene med å sikre et godt inn klima i tråd med gjeldende regelverk. Noen dyreholdere sliter til tider med for høye gasskonsentrasjoner, da de ikke gjennomfører påkrevde tiltak. For de som fortsatt sliter med for høye gassverdier og må iverksette tiltak, vil dette medføre ekstra kostnader. Dette er kostnader som dyreholdere allerede har i dag når de må gjennomføre tiltak, om det påvises for høye gasskonsentrasjoner. Vi mener at disse utgiftene oppveies av et bedre levemiljø for fuglene og bedre arbeidsmiljø for dyreholderen og røkter. Høye verdier har også innvirkning på fuglenes helse og kan derigjennom resultere i dårligere produksjon grunnet f.eks. lav verpeprosent i rugeeggflokker. Lavere gassverdier vil slå positivt ut i forhold til fuglenes helse og trivsel. Noe som kan gi økt inntjening og mindre tap av fugler eller bedre fôrutnyttelse. Administrativt, vil det være en forenkling med klare grenseverdier for når tiltak må iverksettes.

Det er ikke stilt krav om regelmessige målinger, men det er nærliggende at målinger må foretas for å vite sikkert hva gasskonsentrasjonen er. Vi vet at noen dyreholdere allerede har investert i måleutstyr mens andre deler på målere, og at veterinærer ansatt av rugeriene i dag foretar hyppige målinger. Dyreholdere står fritt til å velge selv om de investerer i måleutstyr eller velger en annen løsning. Måleutstyr kan kjøpes for rundt 5000 kroner.

Vagler

Fjørfe har et naturlig behov til å vagle seg, og derfor har det siden forskriften ble vedtatt i 2001, vært krav til at tamhøns har tilgang til vagle. Vagler burde slik sett allerede vært i bruk i alle tamhøns besetninger med unntak av dem med slaktekylling. Både næringen og Mattilsynet sine inspektører opplevde imidlertid kravet til vagler i avlsbesetningene som problematisk å få til på en god måte. Vi mottok innspill om dette både i 2014 og 2017. Det var forsøkt med flere forskjellige løsninger, men det viste seg utfordrende å få vaglene til å fungere, spesielt siden foreldre dyr av slakterase er tunge og ikke nødvendigvis hopper så høyt. Dermed kan ikke uten videre vagler som er tilpasset verpehøns brukes. Næringen skulle fortsette å se på mulige løsninger, men ba likevel i 2017 om at kravet til vagle ble erstattet av et krav om materialer til å berike levestedet. De mente et beriket levested ville tilfredsstille flere av fuglenes naturlige behov.

I 2019 publiserte bladet Fjørfe (nr. 3) en artikkel om miljøberikelser til foreldre dyr. Artikkelen refererte til forsøk gjennomført i Tyskland om vagler til foreldre dyr, også av slakterase. Forskerne testet ut flere forskjellige typer vagler og plasseringer av vagler. Resultatene viste at når det var plass til at alle fikk vaglet seg samtidig, så vaglet store deler av flokken seg hver natt gjennom hele produksjonsperioden. Fuglene foretrakk de høyere vaglene. Siden det nå er funnet vagler for foreldre dyr som fungerer i praksis, mener vi det er riktig å beholde kravet til vagle. Siden kravet er allmenngyldig, er det laget en generell bestemmelse med en presisering av kravene til vagle.

Sandbad

Forskriften krever at høns og kalkun skal ha tilgang til sandbad. Sandbading er en naturlig atferd hos fjørfe. Derfor krever forskriften at høns og kalkun skal ha tilgang til sandbad. Det er godt dokumentert at fjørfe er sterkt motiverte til å foreta sandbading, og at de viser stereotypisk atferd og tegn på stress når de ikke har tilgang på sandbad. Badingen fjerner parasitter og overflødig belegg av fettstoffer på fjærene, og er viktig for fjærpleien til fuglene og deres helse og trivsel. Manglende tilgang på sandbad er vist å resultere i dårligere fjærdrakt.

I et møte i 2017, tok næringen opp at det er utfordrende å få sandbadene i innredede bur til å fungere. I 2016 ble om lag 36% av norske verpehøns holdt i innredede bur. Fordi innredningen i burene er levert av store europeiske firmaer som har fått godkjent systemene i tråd med EU-direktivene, finnes det ikke sandbad i burene. I motsetning til norsk regelverk krever EU-direktivet om vern av verpehøns bare at hønene skal ha tilgang på strø som stimulerer til å hakke og skrape. Sandbading er en mer kompleks atferd enn haking, og krever mer plass og mer av et egnet materiale til å bade i. Både plassen som kreves, og mengden materiale som trengs til at samtlige høner i buret kan sandbade, gjør det vanskelig å få dette til i praksis i den burtypen som finnes på markedet. Mattilsynet har derfor sett nærmere på bestemmelsen.

I henhold til Dyrevelferdsloven paragraf 23 skal «*dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov, herunder gi mulighet for stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd*». Som nevnt ovenfor er sandbading en atferd som er viktig for fjørfe å kunne utføre. Selv om vi ser at det er praktiske utfordringer med å få til sandbad i bur, mener vi at det vil være i strid med lovens paragraf 23 å fjerne krav til sandbad i innredede bur. Siden 2017 har i tillegg mange produsenter av eggleggende høner gått over til andre systemer, som aviar. Denne tendensen fortsetter, og det er nå en relativ liten andel (15% i 2018/2019) som fortsatt holder verpehøns i innredede bur.

Vann

Det er et allmenngyldig krav at dyr skal ha tilgang til vann, og nåværende paragraf 17 stiller krav om at dyra skal ha fri tilgang på drikkevann av god kvalitet. Det er imidlertid vanlig i dagens fjørfehold at vannet slås av om natten. Hvis dyra drikker veldig mye vann om dagen, forekommer det i noen tilfeller at vannet også slås av en time eller to på dagtid i oppalsperioden. Det hevdes at fuglene i liten grad drikker når det er mørkt, og vannet skruses av om natten for å unngå søl og at strøet blir vått. Dette var bakgrunnen for at Mattilsynet ba Veterinærinstituttet (VI) om å vurdere hvilket behov fuglene har til å drikke vann om natten. Veterinærinstituttet har uttalt at fuglene bør ha fri tilgang til vann i hele den aktive perioden. Mattilsynet foreslår derfor å justere ordlyden deretter. Vi har videre fått opplyst at det er noe vann igjen i drikkeskålene selv om vannet slås av, om fuglene skulle ønske å drikke når det er mørkt.

Fôr og vanntilgang før transport

Fôrmengden og fôringen skal være tilstrekkelig til å dekke fuglenes behov og skal gi metthetsfølelse, jf. paragraf 17. I enkelte situasjoner, som i forbindelse med transport, kan det gå lenge mellom hver gang fuglene tilbys fôr. For slaktekylling er dette forhold regulert i paragraf 35, og fuglene skal ikke fratras tilgang til fôr og vann før tidligst 12 timer før forventet slakting. For fjørfe som transporteres fra en besetning til en annen, er det ikke noe tilsvarende krav som sikrer at fuglene ikke går for lang tid uten fôr og vann. Livkylling og avlsdyr fôres enten en eller to ganger per dag, Hvilket fôringsintervall de er vant med i dyreholdet er av betydning, når de skal transporteres. Dyr som transporteres, hentes gjerne før de fôres om morgenen. Etter transporten settes de inn i nye driftssystem, muligens med et annet system for fôrtildeling og vannrekker enn det de kom fra. Selv om dyreholderen legger til rette for at fuglene skal få i seg fôr og vann så raskt og enkelt som mulig når de kommer fram, kan fuglene gå uforsvarlig lenge uten fôrtilgang, kanskje opp mot 30 timer. Dette er uheldig, og det bør ikke gå lenger tid mellom hver fôring enn det fuglene ellers er vant til. Det er spesielt viktig at fuglene tilbys vann før transport, siden vannet nå kan skrus av om natten og fuglene som regel ikke har tilgang på vann på transporter under 12 timer.

Vi foreslår en presisering av disse forholdene i forskriften. I de tilfellene der det tidligere ikke har vært tilstrekkelige rutiner for å sikre at fuglene ikke går for lenge uten fôr og vann, vil bonden måtte innføre nye rutiner. For enkelte kan det derfor i starten være noe ekstra arbeid med å legge til rette for vanntilgang eller fôring før transport. Vi regner ikke med at det er økonomiske konsekvenser av forslaget.

Materialer til å berike levemiljøet

Fuglene har allerede tilgang til reder, vagler (gjelder bare tamhøns), strø og sandbad, som tilfredsstillende atferd de er sterkt motiverte til å utføre. Forskning har vist at forskjellige materialer beriker levemiljøet og stimulerer fuglene til å utøve et bredt spekter av atferd som utforsking, lek, hvile m.m. Materialer som plattformer, flisballer m.m. har positive effekter på dyra. F.eks. ga tilgang på forhøyede plattformer redusert fjærhacking og bedre fjærdrakt. I tillegg vil økt trivsel gi mer robuste dyr som igjen er mindre mottakelige for sykdom. Det er også vist hos verpehøns at mer sammensatte miljø med variasjoner i stimuli, og tilgang på et beriket levemiljø er med på å redusere fryktsomhet. Variasjon i stimuli er viktig fra starten av, og tildeling av materialer som beriker levemiljøet, er av betydning senere når de er voksne. Vitenskapskomiteens rapport fra 2016 om kalkun, vurderte også om det var fare for dårlig dyrevelferd knyttet materialer som gir et beriket levemiljø. Mangel på slike materialer ble nevnt som en fare, men fordi det mangler data fra norske forhold ble det ikke foretatt noen risikovurdering.

Vi ser at næringen selv i større grad tar i bruk materialer for å berike levemiljøet, og KSL foreslo våren 2019 å ta inn i sin standard et krav om å bruke slike materialer for slaktekylling. Vi mener et beriket levemiljø vil kunne minske faren for atferdsproblemer, og derigjennom være et viktig bidrag til god velferd hos høns og kalkun.

Det er mange produsenter som allerede har tatt i bruk ulike materialer, men for de som fortsatt ikke har gjort det, vil det være forbundet med ekstra kostnader og mer arbeid, avhengig av hvilke løsninger som velges. På den annen side, mener vi at et beriket levemiljø vil virke positivt inn på fuglenes velferd og helse, noe som vil bidra til å oppveie kostnaden. Å berike levemiljøet vil også være positivt for fjørfeæringens renommé.

Dyrevelferdsprogram

Fjørfeæringen ba i 2019 Mattilsynet om å anerkjenne en utvidelse av dyrevelferdsprogrammet for kalkun som holdes for kjøttproduksjon, og et nytt program for verpehøns. Det finnes allerede i dag forskriftsfestet krav til velferdsprogram som dyreholdere med kalkun for kjøttproduksjon må være tilsluttet. I tillegg definerer forskriften krav til dyrevelferdsprogram for slaktekylling. Det er ikke obligatorisk å være tilsluttet et dyrevelferdsprogram for dyreholdere som holder slaktekylling, men bare de som er tilsluttet, kan øke dyretettheten utover 25kg/m². Utvidelsen av kalkun programmet består i å innføre krav om tråpute vurdering på slaktetidspunktet, og avhengig av oppnådd poengsum, vil dyretettheten kanskje måtte reduseres. Tilstanden til tråputene henger nøye sammen med strøkvaliteten, og skader vil redusere velferden til fuglene. I velferdsprogrammet for verpehøns er det bl.a. innført krav om bruk av indikatorer i forbindelse med helsekontrollen. De valgte

indikatorerne knytter seg til viktige forhold som levemiljø og dyreatferd, og vil kunne bidra positivt i å ivareta fuglenes velferd. Eggpakkeriene trekker fortløpende 10 øre per kilo egg fra verpehøneprodusenter. Beløpet betales tilbake om avvik ikke forekommer, eller de rettes opp innen en fastsatt frist. Vi ser positivt på at næringen selv tar ansvar for å etablere program som skal sikre god dyrevelferd. Siden det allerede er forskriftskrav til dyrevelferdsprogram for enkelte typer fjørfeproduksjoner, finner Mattilsynet det naturlig å foreslå at de nye eller endrede programmene også tas inn i forskriften.

Næringen har som målsetting at alle produsenter av verpehøns som holder mer enn 1000 høner skal være med i programmet som blir innført. Dette omfatter 99% av verpehøns besetningene. I dagens forskrift er nedre grense for pålagt deltagelse i velferdsprogrammene 200 fugler. Det er velferden til det enkelte individ som er av betydning. Derfor mener vi at alle fjørfehold som holder minst 200 fugler, som et minimum, bør ha dyrevelferdsrådgivning. Slik rådgivning vil kunne ha positiv effekt på fuglenes velferd og derigjennom bidra til robuste fugler med bedre helse, som kan sikre et bedre resultat for dyreholderen. Grensen på 200 fugler opprettholdes derfor. Vi vil imidlertid gjøre deltakelse i dyrevelferdsprogram obligatorisk bare for de produsentene som har minst 200 kalkuner eller minst 1000 verpehøns.

Dyrevelferdsplan og dokumentasjon i tilknytning til dyrevelferdsprogrammene

På samme måte som for slaktekylling, foreslår vi å innføre krav om at kalkun og verpehøns produsenter dokumenterer viktige forhold i dyrevelferdsprogrammene. Kravene i paragrafene 29 c, 35 d og 37 b tydeliggjør ansvaret til dyreholderen, sikrer at dyreholderen følger reglene i forskriften og legger til rette for systembasert tilsyn. For å få til lignende krav som for andre produksjonsdyrearter, foreslår vi i tillegg krav om registrering av sykdom og skade hos fuglene og all medisinsk behandling. Kravet om registrering av medisinsk behandling er ikke nytt, siden det er nedfelt i forskrift om velferd for produksjonsdyr paragraf 6. Samtidig inneholder alle dyrevelferdsprogrammene til næringen krav om avtale med veterinær om helseovervåking, og det er naturlig at tilfeller av sykdom og behandlingen journalføres og registreres.

Derimot er forslaget om å måtte ha en skriftlig velferdsplan, paragrafene 29 b, 35 c og 37 a, nytt for alle. Kravet om å ha en plan er i samsvar med det som nå er forskriftsfestet for gris som en del av dyrevelferdsprogrammet.

Velferdsplanen skal tilpasses det aktuelle fjørfeholdet, og hva dyreholderen må legge vekt på, vil kunne variere. Planen skal omfatte forhold som er kritiske for å kunne ivareta dyrevelferden på en god måte, som kompetanse, håndtering av syke og skadde dyr m.m. Planen skal også ta høyde for at fuglene blir tatt vare på i situasjoner der daglig stell kan bli tungt for dyreholderen grunnet svikt i fysisk eller psykisk helse. Dyreholderen selv er best skikket til å fastsette en gjennomtenkt og formålstjenlig plan som kan brukes i det praktiske arbeidet i fjørfebesetningen. Dagens forskrift, paragraf 5, stiller krav til å dokumentere oppdatert kunnskap om dyrevelferd for den aktuelle arten og produksjonsformen. For slaktekylling-produsenter er det i tillegg krav om gjennomført kurs i dyrevelferd. Planarbeidet vil være naturlig å ta inn i dette kurset eller som en del av den kompetansen andre fjørfeprodusenter er forpliktet å ha.

I tillegg til å sikre at grunnleggende forskriftskrav blir gjennomført, skal planen medvirke til målrettede tiltak som vil sikre god velferd i fjørfeholdet. Velferdsplanen vil systematisere velferdsinnsatsen og lette formidlingsansvaret dyreholderen har overfor ansatte og avløsere. Et målrettet og systematisert velferdsarbeid vil positivt påvirke både dyrehelsen, produksjonen og arbeidsmiljøet.

Mattilsynet vil ved et systembasert tilsyn vurdere om velferdsplanen er tilpasset fjørfeholdet og om planen blir fulgt.

Dokumentasjonskrav blir av mange opplevd som tyngende. Behovet for dokumentasjon er likevel gjennomgående i all næringsvirksomhet. En stor del av fjørfeprodusenter er medlemmer av KSL, som er innrettet for å sikre regelmessig og enkel dokumentasjon av at regelverket blir oppfylt. I tillegg journalfører fjørfeprodusenter allerede i dag alle viktige produksjonsdata, og vi anser ikke kravene til denne nye dokumentasjonen som særlig byrdefull eller tidkrevende for dyreholderen å få til. Produsentene vil kunne bruke de dataene som de registrerer i dag, såfremt alle dataene som forskriften krever registreres.

Administrativt vil dokumentasjonskravene legges til rette for at Mattilsynet kan benytte seg mer av systembasert tilsyn.

Medisinske og kirurgiske inngrep

Det er krav i dyrevelferdslovens paragraf 9 om at medisinsk og kirurgisk behandling skal utføres på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte og ivareta dyrets funksjonsevne og livskvalitet. Det skal videre brukes bedøvelse og smertelindring i forbindelse med smertefulle inngrep. Bestemmelsene som vi foreslår, er en utdyping og presisering av kravene i loven. Dette gjøres for å sikre ensartede krav på tvers av velferdsforskriftene som gjelder for forskjellige dyreslag. Vi foreslår ingen nye tillegg, og dagens praksis kan fortsatt følges. Forslaget anses ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

Innholdet i forskriftsutkastet

Forskriften inneholder for det meste nødvendige justeringer av kravene for å tilpasse de til dagens oppdrettssystemer for fjørfe. Dette er av betydning for forståelsen og praktiseringen av bestemmelsene.

§ 2 Virkeområde

For slaktekylling og kalkun gjelder kravet om å ha et velferdsprogram dersom dyreholderen har 200 eller flere fugler. For dem som holder verpehøns gjelder kravet når de har 1000 eller flere høner. For verpehøns-produzentene som holder 200 høner eller mer, er det krav om dyrevelferdsrådgivning. Kravene om dyrevelferdsplan og dokumentasjon gjelder for alt fjørfehold.

§ 3 Definisjoner

Bokstav a) Livkylling av kalkun holdes til de er eldre enn 30 uker, og derfor er definisjonen av avlstdyr tilpasset slik at definisjonen er korrekt også for kalkun.

Bokstav b) I dag beregnes bruksareal som gulvarealet pluss arealet over gjødselbeltet som er dekket med netting. For verpehøner vil en slik beregning fortsatt være riktig i og med at det er tilstrekkelig at en tredjedel av bruksarealet er strødd. For slaktekylling og kalkun er det bare areal som er strødd, som kan regnes med i bruksarealet. Følgelig kan arealet over gjødselbeltet ikke tas med. Areal under fôrtrau kan tas med i beregningen av bruksarealet, så lenge traueene løftes opp etter fôring og fuglene kan benytte seg av arealet som er under trauet.

Bokstav c) Vi foreslår å innføre den samme definisjonen av daggamle kalkunkyllinger som for kyllinger av tamhøns. Vi foreslår å utvide dyrevelferdsprogrammet for kalkun, og en av bestemmelsene gjelder individtetthet av daggamle kalkunkyllinger. Derfor er det behov for å si hvor gamle kalkunkyllingene kan være ved innsett.

Bokstav f) dyretetthet er relevant i forhold til hold av slaktekylling og kalkun for kjøttproduksjon. Hvor stor dyretetthet bonden kan ha, vil avhenge av oppnådde tråputepoeng. Dette skiller seg fra individtetthet, se bokstav j)

Bokstav g) Det tas også inn en definisjon av fjørfe. Det er viktig for forståelsen av forskriften å vite hvilke fuglearter som faller inn under begrepet.

Bokstav j) I nåværende forskrift brukes begrepet dyretetthet feilaktig flere steder. Det er antall dyr per flateenhet som er regulert i paragrafene 30-34. Derfor er det nå innført et skille, ved å definere antall dyr per flateenhet som individtetthet.

Bokstav k) Grunnet forslag til ny bestemmelse om inngrep er det betimelig med en definisjon av hva som menes med inngrep. Dette er av betydning for forståelsen av bestemmelsen.

Nåværende forskrift inneholder en del definisjoner som er unødvendige, da begrepet bare brukes en eller to ganger senere i forskriftsteksten. En del definisjoner inneholder krav. Slike definisjoner er derfor slettet her.

§ 7 Fjørfeanlegg

Bestemmelsen i dagens paragraf 20 om at fuglene skal ha mest mulig lik størrelse når de holdes i samme bur eller dyrerom, hører ikke hjemme i hygiene-bestemmelsen. Vi foreslår å ta den inn i denne paragrafen, hvor kravet passer bedre.

§ 9 Tekniske innretninger, nytt tredje ledd

Bestemmelsen skal bidra til at tekniske innretninger i dyreholdet ikke påvirker dyrenes velferd i negativ retning. Videre krever forskriftens paragraf 4 at dyra skal beskyttes mot unødig stress, smerte og lidelse. Det er godt dokumentert at strømstøt er svært ubehagelig. Forslaget forbyr som hovedregel fare for elektrisk støt. I noen tilfeller kan det være nødvendig å bruke strøm, f.eks. i strømgjerder utendørs, og det er unntak for dette. Strøm skal likevel ikke brukes for å påvirke fuglenes naturlige atferd slik som å vagle seg.

Vi er klar over at enkelte produsenter har montert elektriske ledninger eksempelvis over vannledninger. Vi har fått opplyst at disse ledningene ikke er tilkoblet strøm. Det er viktig at vi er sikre på at ledningene som d.d. er satt opp, faktisk ikke er strømførende. Vi foreslår derfor at produsentene må kutte forbindelsen fra ledningen til strømkilden. Ledningene som allerede er satt opp, behøver da ikke tas ned.

§ 9 a Vagler

Alle bestemmelser om vagler er flyttet til denne nye generelle bestemmelsen. Med unntak av deler av tredje ledd er kravene de samme som i nåværende forskrift.

Første ledd: Det er gitt unntak for kravet om vagle for slaktekylling, da de normalt slaktes før de viser vagle-atferd. Det er også unntak for kalkun. Noen kalkun produsenter har begynt å tilby fuglene vagle, men det mangler forskning om hvilke behov kalkun har til for eksempel utforming, størrelse og plassering i høyden. Det finnes heller ikke kommersielt tilgjengelige vagler for kalkun. Vi mener derfor at det ikke er grunnlag, på nåværende tidspunkt, for å innføre krav om vagle for kalkun.

Annet ledd: For at alle fuglene skal kunne vagle seg samtidig, er det viktig at lengden som beregnes for hver fugl, er tilstrekkelig i forhold til fuglens størrelse. Det skal være behagelig for fuglene å vagle seg samtidig.

Tredje ledd: Kravet om at vaglen ikke skal ha skarpe kanter, stammer fra forskriftens paragraf 3 definisjoner, og er et krav i et EU-direktiv. Vi foreslår å ta inn nye krav til at vaglen som benyttes, passer for arten og størrelsen på fuglen. Vagler som passer for verpehøner vil sjelden være egnet for større avlsdyr. Det er viktig å benytte vagler som er attraktive for fuglene å hvile på, som de kan gripe rundt, og som ikke har en slik utforming at fuglene påføres skader.

Tredje ledd tredje punktum: Det er også krav om plassering av vagler i høyden slik at fuglene har en reell opplevelse av å sitte høyt. I sammendraget i rapporten² fra 2015 fra European Food Safety Authority (EFSA) står det bl.a. følgende om plassering i høyden: "For night-time roosting hens show a preference for perches higher than 60 cm compared with lower perches." Etter vurdering av alle forhold, er konklusjonen at høner bør tilbys vagler som gir hønene en reell følelse av å sitte høyt, og det anbefales en høyde på 50 cm. Høyden må vurderes både i forhold til gulvnivå og eventuelle plattformer som benyttes i fjørfeholdet. Det understrekes også i rapporten at bare fugler som sitter på kanten av en plattform, vil ha en fornemmelse av å sitte høyt, ikke de som sitter midt på. På dagtid viste ikke hønene en klar preferanse for høyt plasserte vagler. I rapporten finnes også anbefalinger i forhold til utforming, materialvalg m.m. Det påpekes at det er økt risiko for at hønene skader seg når de lander, om de må hoppe mer enn 80 cm i hvilken som helst retning, eller om de må hoppe med en vinkel som ligger mellom 45° og 90°. Om det er mindre enn 20 cm høyde mellom vaglen og taket i buret, vil hønene ikke benytte vaglen. *Tredje ledd fjerde punktum:* Kravet om plassering av vagler i høyden gjelder ikke for innredede bur.

Fjerde ledd: I nåværende forskrift om hold og høns og kalkun har vi samme krav til plassering av vagle for avlsdyr av tamhøns som for verpehøns i løsdrift, jf. paragrafene 30 første ledd og 31 første

² Scientific Opinion on welfare aspects of the use of perches for laying hens
<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/4131>

ledd. Siden hele arealet for avlsdyr er strødd, er det ikke hensiktsmessig å beholde dette kravet for avlsdyrene. Derfor er kravet for alle fugler gjort mer allmenngyldig, slik at vagler ikke hindrer framkommeligheten til fuglene eller forurenses for.

Femte ledd: Disse bestemmelsene er flyttet fra forskriftens paragraf 25 nummer tre og paragraf 29 nummer fire. Disse kravene er Norge forpliktet til å videreføre for verpehøns. *Annet punktum:* Kravet gjelder for alle høner. *Tredje og fjerde punktum:* Gjelder bare for høner som holdes i løsdrift.

§ 10 Klima

Første, annet og tredje punktum viderefører dagenes krav. Svevestøv i store mengder kan føre til økt slimproduksjon og konjunktivitt grunnet betennelse i luftveiene og øyemembranen. Bakterier og virus binder seg lett til overflaten på støvpartikler. Dette er med på å øke sykdomsmottakeligheten til fuglene. Mattilsynet vil ved tilsyn med støvmengden bruke den samme tilnærmingen som benyttes i dyrevelferdsprogrammet for verpehøns. Der er det innført en målemetodikk for støvmengde. Man bruker et hvit ark og vurderer støvmengden på arket etter besøkets slutt ved å dra fingeren over arket. Ut fra det skal man vurdere om det er minimalt, noe støv eller mye støv. Det bør tilstrebes å ha minimalt med støv i dyreholdet.

For karbondioksid og ammoniakk defineres høyere verdier enn 3000 ppm og 20 ppm som skadelig. For andre gasser som karbonmonoksid, hydrogensulfid og metan, vil hva som er skadelig, bestemmes ut fra gjeldende kunnskap og forskning. Ut fra nåværende kunnskap ser det ut som disse gassene vanligvis ikke skal være problematiske eller forekomme i høye konsentrasjoner i norsk fjørfehold. Karbonmonoksid kan være et problem om man varmer opp et kaldt fjørfe-hus samtidig som fugl settes inn. Det gjøres oppmerksom på at mennesker vil kunne lukte hydrogensulfid ved lave nivåer på 0,1-5ppm (råtne egg). Dette nivået oppleves som ubehagelig, men er ikke skadelig. Nivåer fra 10 til 100 ppm kan gi øye irritasjon og pustevansker hos mennesker.

Fjerde, femte og sjette punktum er nye. Vi foreslår samme grenseverdi for forekomst av gassene ammoniakk og karbondioksid, som for slaktekylling som holdes ved tettheter på over 33kg/m². Vi foreslår krav om at dyreholderen har skriftlige rutiner for å overholde disse grenseverdiene. Problemer med for høye verdier av gass vil kunne forekomme til forskjellige årstider, og hva som forårsaker høye verdier, vil kunne variere ut fra produksjonsform. Vi mener at det er dyreholderen som kjenner sitt fjørfehold best, og vet når det er fare for at grenseverdiene overstiges og hvilke tiltak som kan avhjelpe situasjonen. Derfor er det mest hensiktsmessig å kreve at dyreholderen selv tenker igjennom hvordan grenseverdiene for gassene skal overholdes, og lager en plan ut fra dette. Vi regner også med at dyreholderen har erfaring med hvilke tiltak som kan forebygges at verdiene stiger eller som reduserer gassnivåene. Vi har ikke krevd at det skal foretas regelmessige målinger. Vi regner med at det vil være behov for slike målinger, men dette vil kunne variere ut fra når det er fare for høye verdier og fra produksjonsform. Når det foretas målinger, er det viktig å huske på å kalibrere måleutstyr, slik at korrekte gassverdier vises. Resultatet av målingene skal journalføres. Det samme gjelder eventuelt gjennomførte tiltak. Det er viktig at dyreholdere kan dokumentere at de har et system og at tiltak er iverksatt når grenseverdiene er oversteget.

Annet ledd i nåværende forskrift foreslår vi å flytte til paragraf 11 første ledd.

§ 11 Ventilasjons- og alarmsystem knyttet til klima

Foreslått ny bestemmelse i *annet ledd* tar utgangspunkt i fjørfehold der naturlig utlufting ikke er tilstrekkelig for å sikre inneklimate som ivaretar fuglenes behov. Vi mener dette er en tilnærming som er bedre tilpasset dagens fjørfeoppdrett og som i større grad vil sikre et godt inneklimate for fuglene. *Annet ledd bokstav b:* Manuell nødventilasjon kan være vindu eller lufteluker som åpnes for hånd.

Tredje ledd viderefører dagenes krav, og kontroll av alarm skal fortsatt skje minst en gang per uke. Vi erstatter imidlertid ordet kontroll med testing, for å sikre lik ordlyd i alle dyrevelferdsforskrifter. Vi mener det da er lettere å forstå at man skal sikre at alarmen fungerer etter intensjonen.

Tredje ledd første punktum: Det må sørges for at alarmen høres av den personen som skal sjekke situasjonen og iverksette tiltak. Det vil ikke alltid være slik at denne personen bor eller oppholder seg i nærheten av fjørfeholdet, og om man bor like ved, er det ikke slik at man er til stede til enhver tid. For å videreformidle alarmsignalet kan det for eksempel benyttes utringer-funksjon til mobil. Om

det finnes andre tekniske løsninger som ivaretar kravet om varsling, vil de også kunne benyttes. *Fjerde punktum:* Det er viktig at dyreholderen kan dokumentere at testing er utført. Dyreholderen velger selv hvordan og i hvilket system opplysningene journalføres. Om disse opplysningene for eksempel allerede journalføres i et kvalitetssystem som bonden er tilsluttet, vil den loggen kunne benyttes.

§ 17 Fôr og vann

Annet ledd, fjerde punktum: Fjørfe drikker normalt ikke i den mørke perioden, og derfor foreslår vi å tillate stenging av vanntilførselen om natten når lyset er skrudd av. Siden det nå tillates at vannet kan skrus av om natten, er det ekstra viktig å sikre at fuglene får drikke før de plukkes, settes i transportkasser og transporteres.

Nytt tredje ledd: Forskrift om høns og kalkun gjelder fram til aktiviteter knyttet til transport, som plukking, begynner. Alle operasjoner knyttet til selve transporten er regulert i Forskrift om næringsmessig transport av dyr. Transport defineres i henhold til sistnevnte forskrift som: «*enhver flytting av dyr som foretas ved hjelp av ett eller flere transportmidler, og tilknyttede aktiviteter, herunder lasting, avlessing, omlasting og hvile, inntil avlessingen av dyrene på bestemmelsesstedet er fullført*». Paragraf 13 i transportforskriften regulerer spesifikt transport av daggamle kyllinger: «*Kyllinger av alle arter kan transporteres i inntil 24 timer uten vann og fôr dersom reisen avsluttes innen 48 timer etter klekking.*»

Fjørfe er vant med å få fôr hver dag, men vi har erfaring med at det i forbindelse med transport av livkylling og avlsdyr, kan gå lang tid mellom hver gang dyra tilbys fôr. Det er uheldig dersom dyra føres sjeldnere enn de er vant med. Det understrekes at denne bestemmelsen gjelder transport av livdyr eller avlsdyr, siden det er disse fuglene som transporteres mellom forskjellige besetninger. Den setter ikke til side eller endrer bestemmelsen i forskrift om høns og kalkun paragraf 35 fjerde ledd om at slaktekyllinger skal ha tilgang til fôr og vann minst fram til 12 timer før forventet slakting starter.

Det er satt krav om det skal gå maksimalt 12 eller 24 timer mellom fôringene alt avhengig av hvor ofte fuglene føres per dag. Noen livkylling føres to ganger per dag mens avlsdyr vanligvis føres en gang per dag. Derfor er kravet tilpasset praksis i dyreholdet som leverer fuglene. Det er viktig at planleggingen av transporter er god, slik at det legges til rette for at tidsrommet mellom fôring i leverandøranlegget og mottakeranlegget blir så kort som mulig. Dette kan gjøres for eksempel ved å planlegge at fuglene føres rett før transport. Det er altså viktig å sørge for at fuglene ikke går lenger uten fôr enn de er vant med.

§ 17 a Strø og sandbad

Alle feilaktig plasserte krav i definisjonene samt de generelle og spesielle bestemmelsene om strø og sandbad, er samlet i denne nye paragrafen. Ordlyden i enkelte krav er noe omskrevet for bl.a. å tydeliggjøre kravet.

Første ledd: Kravet om tildeling av strø gjelder også i bur. Det er imidlertid nok å ha materiale på et lite område, slik at hønene får tilfredsstilt behovet for å hakke og skrape.

Nåværende forskrift bruker både ordet sandbad og strøbad. Den korrekte betegnelsen på norsk er sandbad, og all bruk av ordet strøbad i forskriften er fjernet. Det presiseres at det ikke er krav om å bruke sand, selv om sand for så vidt er egnet til sandbading.

Tredje ledd: De materialene som er egnet til å stimulere hakke og skrapeatferd, er ikke nødvendigvis de samme som fuglene foretrekker til sandbading. Materialene som fuglene tilbys for sandbading må være egnet til å rengjøre fjærdrakten. Forskning viser at finkornede materialer, som sand og torv, er godt egnet til sandbading og foretrekkes av fuglene. I bladet Fjørfe 2019 nummer 6, er det referert til norsk utprøving av enkelte materialer.

Fjerde ledd: Sandbading er en naturlig atferd hos fjørfe, som er viktig for fjærpleien til fuglene. Tilgang på sandbad er følgelig viktig også i innredede bur, selv om det kan være problematisk å få til med den plassen som er til rådighet inne i buret.

Nyere forskning viser da også en sammenheng mellom størrelsen på sandbadet og antall ganger fuglene sandbadet. Større bad ble tatt i bruk oftere av fuglene enn mindre bad. I mindre bad fikk ikke fuglene fullført et skikkelig sandbad og avbrøt badingen etter noen minutter. Utforming og plassering av badet inne i buret er slik sett av betydning. Ordlyden er derfor justert for å ta hensyn til dette forhold og de praktiske begrensningene som buret gir.

For at materialet skal bli liggende i sandbadet, er det satt krav til utforming av badet. Størrelsen på sandbadet er også viktig, slik at hønene faktisk får utført sandbadingen og får materiale inn mellom fjærene. Plasseringen av badet inne i buret vil videre være av betydning for om hønene får brukt badet. Det er viktig at alle hønene får brukt sandbadet i løpet av dagen.

§ 17 b Beriket levemiljø

Krav til materialer som beriker levemiljøet, må ses i sammenheng med krav til vagle, strø og sandbad. Det å gi fuglene tilgang til flere typer materialer som fuglene finner interessante, og som vil aktivisere og oppmuntre dem til å utøve et bredt spekter av atferd, har en positiv innvirkning på fuglenes velferd. Hyppig anvendte naturlige materialer er halmballer, høy, ferskt tre eller torv, men papp og naturlig tau/hyssing kan også være av interesse. Kunstige objekter, som opphengte CD'er, kan være av interesse en kort stund, men vil etter hvert ikke brukes særlig av fuglene. Det er viktig å påse at materialene eller rester av materialene ikke kan skade fuglene.

Hvilke materialer som benyttes, tilpasses gjerne arten, alderen til fuglen og produksjonsformen. Hvilke materialer fuglene selv finner attraktive og ønsker å ha, vil kunne variere. Noen materialer vil kunne stimulere til forskjellige aktiviteter: for eksempel pappesker (utforskning og skjul) og plattformer (skjul, hvile i høyden). Det er viktig å sørge for at materialet gis i tilstrekkelig mengder til at alle fuglene i buret eller enheten har tilgang til og kan bruke det. Fordeling av materialene utover i rommet bidrar til at samtlige fugler har tilgang til dem. Jevnlig utskifting av materialet vil også bidra til at fuglene fortsatt finner materialet interessant og benytter seg av det.

Det er ikke krav om at slaktekylling eller kalkun har tilgang til vagle, men de har også et naturlig behov for å kunne hvile i høyden. Plattformer, halmballer eller lignende som brukes til å berike levemiljøet, vil gi fuglene anledning til å hvile i høyden og det er en fordel om slike materialer brukes til kalkun og slaktekylling. For unge fugler som ennå ikke har behov for å vagle seg, vil lave plattformer også gi fuglene tilgang til skjul. Dersom arealet under plattformen skal kunne betraktes som en del av bruksarealet, må fuglene kunne bruke arealet.

§ 19 Håndtering

Bestemmelsen i annet ledd tredje og fjerde punktum er flyttet til et nytt *tredje ledd*. Ordlyden i dagens forskrift er ikke helt klar, og det foreslås nå presisert hva som egentlig er ment med å gi fuglen støtte under kroppen. Ordlyden som foreslås, samsvarer bedre med Europarådets anbefaling om hold av kalkun som ble vedtatt 21. juni 2001, og som Norge er forpliktet til å gjennomføre da vi har ratifisert Europarådets konvensjon om hold av husdyr. Artikkel 20 nummer 5 i anbefalingen stiller en del krav til hvordan og på hvilken måte kalkun skal løftes og bæres. Beskrivelsen vi foreslår, samsvarer med dagens praksis i Norge.

§ 20 Hygiene

Vi har bare beholdt bestemmelser som er knyttet til renhold eller påvirker hygien. Kravene i forskriftens annet ledd er flyttet til ny paragraf 17 a slik at alle krav knyttet til strø og sandbad er samlet i én bestemmelse. Forskriftens tredje ledd er tatt inn i paragraf 7. Fjerde ledd er strøket siden forholdet er regulert i dyrehelseforskriften § 6a. Det er uheldig at samme forhold reguleres i to forskrifter på ulik måte. Kravet i dyrehelseforskriften er: «*For å forebygge smitte, skal næringsretta dyrehold ha de følgende innretningene hensiktsmessig plassert: a) et sted som er delt i tydelige soner der personer kan sluses inn og ut av besetninga. I denne smitteslusa skal personer reingjøre hender og medbragt utstyr, skifte fottøy og klær eller ta på overtrekkstøy. Om nødvendig skal både personer og utstyr desinfiseres. Hvilke personer som skal bruke smitteslusa, skal framgå av smittevernsplanen etter § 8.*»

Første ledd fjerde punktum: Med uteområder er det tenkt på de arealene som utegående fugl har tilgang på, når de oppholder seg ute.

§ 21 Inngrep og forbud mot fjerning av kroppsdel

Bestemmelsen er utvidet til å omfatte ikke bare spesifikke forbud mot fjerning av kroppsdel, men også si noe om når, hvordan og av hvem inngrep kan utføres. Bestemmelsen presiserer krav i dyrevelferdslovens paragraf 9 om medisinsk og kirurgisk behandling.

Første ledd første punktum: Alle inngrep som ikke er nødvendige for å utrede, forebygge eller behandle sykdom eller skade hos fuglen selv, er forbudt. Inngrep er definert også til å omfatte fjerning av hele eller deler av en kroppsdel. Dermed vil det fortsatt være forbudt å fjerne deler av nebbet, siden dette ikke gjøres for å forebygge skade hos fuglen som nebbtrimmes. Nebbtrimming kan heller ikke sies å være nødvendig, da fjærhacking ofte er uttrykk for at fuglene ikke får tilfredsstilt sine naturlige behov. Det kan iverksettes tiltak for å minske risikoen for fjærhacking, som tildeling av strø eller materialer til å berike levestedet. Andre inngrep som gjøres med formål å endre fuglenes utseende eller atferd, som klipping av kam og kastrasjon, er heller ikke tillatt. Så selv om vi nå fjerner de konkrete eksemplene på hvilke inngrep som er forbudt, er det ingen reell endring i forhold til dagens regelkrav.

Første ledd annet punktum: Dette er en videreføring av kravet i dyrevelferdsloven § 9 som krever at alle inngrep skal være forsvarlige og samtidig ivareta dyrets funksjonsevne og livskvalitet. I Dyrevelferdsloven kommentarutgave av I.H. Stenevik og C. Mejdell står det bl.a. dette om livskvalitet: «Hvis dyret etter behandlingen må leve store deler eller resten av livet med smerter eller sterke begrensninger i sin naturlige utfoldelse, vil behandlingen være i strid med hensynet til livskvalitet.» Det er godt dokumentert at fugler som er nebbtrimmet kan oppleve kronisk smerte i nebbet resten av livet. Fuglene kan også ha problemer med å ta til seg fôr. Inngrepet ivaretar derfor ikke hensynet til livskvalitet, og nebbtrimming må betraktes som regelstridig også i forhold til annet punktum.

Første ledd tredje punktum:

Det har hittil vært vanlig å fjerne det ytterste tå leddet på innerkloa (sporen) til avlshaner for å unngå skader hos høna under parring. Enkelte virksomheter har imidlertid de siste årene prøvd ut drift uten en slik amputasjon. Utprøvingen viste at det er mulig å treffe tiltak som gjør det mulig å håndtere situasjoner hvor det er tegn til skader hos hønene, og disse virksomhetene har nå sluttet med inngrepet. Det er fortsatt noen virksomheter som utfører inngrepet, men de arbeider med å finne alternative løsninger. Vi mener derfor at det er hensiktsmessig at veterinær kan gjennomføre en amputasjon av det ytterste tå leddet om nødvendig i ytterligere noen år, men at målet må være et fullt forbud.

Annet ledd:

Det er bare veterinærer som kan utføre «operative inngrep, injeksjoner og annen perforering av hud eller slimhinne» på dyr. Dette følger av lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell § 18 første ledd nummer 2.

De inngrep som er nødvendig å utføre, skal utføres etter anerkjent veterinærmedisinsk metode. Dyr som blir utsatt for smertefulle inngrep, skal ha nødvendig bedøvelse og smertebehandling. Dette følger av dyrevelferdsloven § 9 tredje ledd. Det er veterinæren som i første omgang avgjør om og hva slags bedøvelse og etterfølgende smertebehandling som er nødvendig. Lokal bedøvelse kan benyttes når det er hensiktsmessig.

§ 25 Krav til løsdriftssystemer

Definisjonen av rede er tatt inn i denne paragrafen. Samtidig er kravene knyttet til vagle flyttet til ny paragraf 9 a.

§ 26 Krav til aviarier

I aviarier kan hønene bevege seg fritt mellom etasjer. Begrepet frihøyde er tatt ut, siden det var uklart hva som egentlig var ment. Vi har erstattet det med en beskrivelse av hvilken avstand som skal måles, og at den skal være minst 45 cm.

Kravet om maksimalt 4 etasjer er ikke nytt, og er et krav i EU sitt direktiv om vern av verpehøns. Etasjer er nivåer/flater som er plassert over hverandre, og som fugler kan oppholde seg på. Dette

innebærer at om fuglene oppholder seg på gulvnivået, så er det tillatt å montere ytterligere tre etasjer for fuglene over gulvnivået.

§ 29 Krav til innredede bur

Kravene knyttet til vagle, strø og sandbad flyttes til henholdsvis ny paragraf 9 a og ny paragraf 17 a.

Første ledd

Bokstav b) og e) Definisjonene av rede og klosliper er tatt inn i denne paragrafen.

Bokstav d) Det er tatt inn krav til et minste antall drikkekopper eller vannppler. Kravet kommer fra EU-direktivet om vern av verpehøns, artikkel 6 nummer 3, men har ikke var gjennomført i norsk rett.

Nåværende annet ledd om haner er flyttet til paragrafene om avlstdyr.

§ 29 a Dyrevelferdsprogram

Det skilles mellom årlig dyrevelferdsrådgivning for mindre produsenter som har 200 høner eller mer, og et anerkjent dyrevelferdsprogram for dem som holder 1000 høner eller mer.

Dyrevelferdsprogram for hold av verpehøns er nytt. Innholdet i de foreslåtte bestemmelsene speiler i stor grad næringens eget program. Programmet følger omtrent samme mal som programmene som allerede er forskriftsfestet for slaktekylling, kalkun for kjøttproduksjon og gris. For verpehøns har det vært nødvendig å ta med krav til kompetanse om avlving. Dette skyldes at om lag 90 % av verpehønene ikke slaktes, men avlives i dyreholdet. Da er spesial kompetanse om avlving viktig for å sikre at hønene avlives på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte i tråd med kravene i Forskrift om avlving av dyr.

Første ledd beskriver plikten til å sørge for årlig besøk av veterinær som skal vurdere og gi råd om dyrevelferden til hønene. Dyreholderen må selv sørge for å få besøk av veterinæren. Dyreholderen har ikke plikt til å melde fra til Mattilsynet når veterinæren har vært på besøk. Dyreholderen må imidlertid jf. paragraf 29 c første ledd, kunne dokumentere at veterinær har vært på besøk og notere de råd som er gitt.

Annet ledd beskriver plikten til å delta i dyrevelferdsprogram for dem som holder 1000 eller flere verpehøns. Dette er private ordninger som skal bidra til god dyrevelferd, som næringsorganisasjoner utarbeider og driver i samarbeid med slakterier og andre varemottakere. I nåværende forskrift paragraf 35b første ledd bokstav c er det «*krav til avviksbehandling, inkludert utelukkelse av produsenter fra programmet*». Dette er noe næringen håndterer i dag gjennom de programmene som de har fastsatt og underskrevet. Muligheten for å fastsette økonomiske sanksjoner og til å utestenge produsenter fra programmet i alvorlige eller vedvarende tilfeller av manglende oppfølging, er viktig. Hvis næringen ikke selv følger opp avvik på en eller annen måte, vil det svekke troverdigheten til næringens program. Det er næringens ansvar å bestemme hvilke tiltak de vil benytte for å sikre at dyreholderen retter påpekte mangler. Mattilsynet vil derfor ikke videreføre dette kravet i regelverket.

Mattilsynet vil følge opp regelverksbrudd, både det å være tilsluttet et godkjent dyrevelferdsprogram og kravene som gjelder dyreholderens forpliktelser, jf. paragrafens tredje ledd.

Annet ledd annet punktum: Kravet om at programmet skal være godkjent av Mattilsynet, sikrer at næringa legger fram programmet slik at Mattilsynet kan vurdere det og påpeke eventuelle mangler. Mattilsynet må ha godkjent programmet som sådan, for at produsentene skal kunne oppfylle sin plikt til å delta i et dyrevelferdsprogram. Vi gjør oppmerksom på at Mattilsynet anerkjente programmene for høner (versjon 2) og kalkun (versjon 3) den 27. januar 2021. Det vil lette arbeidet med å godkjenne programmene.

Tredje ledd stiller krav om hva dyrevelferdsprogrammene som minimum skal kreve av deltakerne.

Bokstav a viderefører og presiserer kompetansekravet i forskriftens paragraf 5, og skal sikre at deltakerne har nødvendig kompetanse for å sikre god velferd for høner. Kravet gjelder den reelle kompetansen til dyreholderen. Dyreholderen må ifølge første punktum i forskriftens § 5 holde seg oppdatert om hva som er god velferd for fuglene. Hvordan kompetansen skal sikres og dokumenteres, må framgå av programmet. Et sentralt tema for kompetansen er dyrebaserete

velferdsindikatorer, altså hvilke tegn hønene gir på om velferden er god eller dårlig. Programmet skal sikre at dyreholdere har kunnskap om og kan oppfatte tegn på god og dårlig dyrevelferd, og kan gjøre det som trengs for å følge opp tegn på dårlig dyrevelferd. Nortura SA og Kjøtt- og Fjørfebransjens landsforbund (KLF) er ansvarlige for utforming og oppfølging av *Den norske kjøtt- og eggbransjens retningslinje for dyrevelferdsprogram verpehøns*. Det er derfor nærliggende å tro at de kan utarbeide kurs som sikrer dyreholdere av verpehøns den påkrevde kunnskapen om hønens atferd og behov, og kjennetegn på både god og dårlig dyrevelferd.

Bokstav b innebærer at dyreholderen må gjennomføre intern revisjon og ha avtale med en egnet aktør om ekstern revisjon av dyreholdet for å få gjennomført ekstern revisjon. Næringens dyrevelferdsprogram setter krav om årlig egen revisjon, mens KSL gjennomfører ekstern revisjon hvert tredje år.

Bokstav c krever skriftlig avtale med veterinær som besøker dyreholdet minst en gang per innsett med verpehøns. Det presiseres at veterinæren skal vurdere og gi råd om dyrevelferden. Det holder ikke bare å kontakte veterinær for enkeltstående oppdrag om velferdsvurdering. Ved helsebesøkene skal velferdsindikatorer benyttes til å vurdere i det minste forholdene listet i bokstav d. Veterinæren skal vurdere og gi råd om velferden for hele besetningen, ikke bare for enkeltindivider. Det er ikke krav om at veterinæren vurderer eller gir råd om velferden til andre dyr i dyreholdet enn hønene.

Bokstav d krever målinger av luftkvaliteten, og at strø, støvmengde og fjærdrakt vurderes. Veterinæren skal bruke indikatorer til å undersøke disse forholdene. Dyreholderen skal aktivt se etter tegn på redusert eller dårlig dyrevelferd og bruke dem til å tilpasse driften og stellet av fuglene (jf. bokstav a). F.eks. om det ser ut som fuglene er tørste, bør det sjekkes at drikkeopper eller nipler fungerer slik de skal, eller om det er noe annet som hindrer fuglene i å drikke.

Næringens dyrevelferdsprogram har per oktober 2020 følgende beskrivelse av velferdsindikatorer som skal dokumenteres i besøksjournalen av en helseovervåkningsveterinær:

- a) *Luftkvalitet (CO₂, NH₃): måles med kalibrerte måleapparat i dyrehøyde, oppgis i ppm*
- b) *Støvmengde (0-2): vurder støvmengde tre ulike steder i huset; 0: minimalt 1: noe støv 2: mye støv*
- c) *Strøkvalitet (0-2): vurder strøkvalitet tre ulike steder i huset: 0: tørt og løst (egnet til sandbading) 1: noe fuktig/hardt (mindre egnet til sandbading) 2: fuktig/hardt/manglende (ikke egnet til sandbading)*
- d) *Fjærdrakt (0-2): Vurdere 50 høner fra ulike steder i huset: 0: Full fjærdrakt, lite slitasje. 1: moderat slitasje, få (<2) små fjærløse områder (under 5 cm). 2: Flere fjærløse områder, eller store fjærløse områder (over 5 cm)*
- e) *Dødelighet fra innsett til besøksdato (%)*.

For verpehøns er det mer relevant å kreve bruk av velferdsindikatorer som luftkvalitet og fjærdrakt enn tråputepoeng. Systematisk bruk av disse parameterne som velferdsindikatorer vil kunne hjelpe til å oppdage uheldige forhold og dermed iverksette relevante tiltak tidlig, slik at dyrevelferden i mindre grad settes i fare. Til å begynne med, vil det være tilstrekkelig at veterinæren bruker disse indikatorene ved sitt besøk. På sikt bør dyreholderne selv ta i bruk de samme indikatorene, til å vurdere velferden til hønene. Dette forutsetter imidlertid gode beskrivelser av hver indikator, som er lette å forstå og bruke. Samtidig må det være klart når velferden anses som god eller tilfredsstillende, og når tiltak bør iverksettes.

Bokstav e skal sikre at deltakerne har nødvendig kompetanse for å ivareta god velferd for verpehøns ved avliving. Hvordan kompetansen skal sikres og dokumenteres, må framgå av programmet. Et sentralt tema er at dyreholdere vet hvilke metoder som kan benyttes til avliving av høns i dyreholdet. De skal vite hvordan metodene skal brukes for at dyra avlives på forsvarlig måte og i tråd med regelverkskravene. E-læringskurs er utarbeidet, og per juni 2021 hadde 163 produsenter tatt kurset. Se også bokstav a.

Bokstav f) Det er viktig at dyreholderen retter opp de mangler som han/hun oppdager, eller som påpekes av veterinæren, revisoren eller Mattilsynets inspektører. Dette kravet må ses i sammenheng med de økonomiske sanksjonene og en eventuell utelukkelse fra programmet som næringsaktørene har blitt enig om d.d.

§ 29 b Dyrevelferdsplan

Første ledd, første punktum skal sikre at dyreholdere i næringsrettet fjørfehold har en oppdatert velferdsplan som er tilpasset driftsformen og størrelsen på fjørfeholdet. Dyreholderen skal tenke gjennom hvilke farer som kan forekomme underveis i verpeperioden og kunne påvirke dyrevelferden i negativ retning. Identifiserte kritiske punkt og hvordan dyreholderen ser for seg at de kan forebygges, skal inngå i planen. Tiltak som må gjennomføres for å ivareta fuglene på en bedre måte, skal skrives ned i planen. Dyrevelferdsplanen skal være utviklet spesielt for det enkelte fjørfeholdet. Det vil kunne variere hva dyreholderen må legge vekt på, ut fra bl.a. driftsform, årstid og antall høner. Dyreholderen selv er best skikket til å fastsette en gjennomtenkt og formålstjenlig plan som kan brukes i det praktiske arbeidet i fjørfeholdet. Det vil være naturlig at velferdsplanen til dels baseres på og følger de obligatoriske og løpende vurderingene og rådene fra veterinærene. Dette gjelder særlig rutiner for å oppdage og følge opp tegn på dårlig dyrevelferd.

Det er altså ikke meningen at næringsorganisasjonene skal utarbeide en generell velferdsplan som alle dyreholdere kan bruke. Det er selvfølgelig ikke noe i veien for at organisasjonene er behjelpelig og gir råd.

Første ledd, annet punktum sier noe om hva planen minst må inneholde av vesentlige rutiner.

Bokstav a forutsetter at alle som har ansvar for å stille hønene er kompetente og vet hva som må til for at velferden til hønene ivaretas på en god måte. Det er dyreholderens ansvar å forsikre seg om at alle de andre som deltar i driften i fjørfeholdet, har slik kompetanse og at de kjenner og følger de fastlagte rutinene. Personellet må ha praktiske ferdigheter til å kunne håndtere de situasjonene som kan oppstå. Her må dyreholderen ta hensyn til hvilken kompetanse personellet har, og hvilket språk de forstår. Dersom personellet ikke forstår norsk, bør rutinene oversettes til deres eget språk eller et annet språk de forstår.

Bokstav b gjelder rutiner for å oppfylle kravene i § 18 om behandling og andre tiltak for syke og skadde fugler. Her bør dyreholderen kjenne til de vanligste sykdommene og situasjonene som kan forekomme i løpet av verpeperioden, om det er behov for behandling, når veterinær bør tilkalles og hvilke tiltak som kan være aktuelle å iverksette for å forebygge forekomst av sykdommen. Redusert velferd kan også skyldes forhold knyttet til eksempelvis fôr og klima. Det er viktig å ha gode rutiner for å sikre at fuglene blir tatt hånd om så raskt som mulig slik at smerten, påkjenningen, eller unødig stress er av så kort varighet som praktisk mulig. Om behandling ikke er aktuelt og forbedring ikke kan forventes, så skal fuglen avlives.

Bokstav c gjelder rutiner for å sikre nødavliving og annen avlving av fugler i fjørfeholdet. Siden det er vanlig at verpehøns etter endt verpeperiode avlives i dyreholdet, må det finnes gode skriftlige rutiner for å sikre at fuglene bedøves og avlives i tråd med regelverket. Det vil også være behov for å avlive enkelt høner i løpet av innsettet. Både dyreholderen og de som har ansvar for å stille fuglene, må vite hvordan hønene skal avlives på en human måte og kunne utføre selve avlvingen. E-læringskurset som er utarbeidet av næringsorganisasjonene vil ha en viktig rolle her.

Bokstav d gjelder rutiner for å skaffe avløser om dyreholderen tar fri, reiser vekk, er syk eller kommer i en livskrise. Planen skal videre ta høyde for at fuglene blir tatt vare på i situasjoner der daglig stell kan bli tungt for dyreholderen f.eks. grunnet svikt i fysisk eller psykisk helse. Det skal også tas høyde for andre ekstreme situasjoner som gjør at det blir problemer med å gi fuglene det tilsynet og stellet de skal ha, eller som gjør at den daglige driften ikke kan skje på ordinær måte (som ved store økonomiske utfordringer eller bortfall av strøm eller vann i flere timer/dager).

§ 29 c Dokumentasjon

Dyreholderen må kunne dokumentere en del forhold. Data som dyreholderen allerede i dag journalfører, vil kunne benyttes, såfremt alle dataene som forskriften krever, registreres. Eksempelvis vil opplysninger i fjørfeproducentens digitale system for produksjonskontroll kunne brukes.

Første ledd fastsetter minstekrav til hvilke forhold det skal være skriftlige nedtegnelser på. Nedtegnelsene kan være på papir eller digitalt, og skriftlig, som bilder eller lydformat.

Bokstav a, b og c er bl.a. av betydning når det gjelder krav til individtetthet.

Bokstav c kan være av betydning når det gjelder fuglenes behov for blant annet fôr, atferd og produksjonsforhold.

Bokstav d er nedtegnelser av alle råd og vurderinger veterinæren gir. Det skal også noteres hvilke forhold som eventuelt må forbedres eller endres.

Bokstav e gjelder registrering av resultatene fra bruken av velferdsindikatorer. Avhengig av resultat vil det kunne være nødvendig å iverksette korrigerende tiltak. Målingene som veterinæren utfører, skal journalføres. Om dyreholderen identifiserer tegn på dårlig eller redusert velferd eller selv tar i bruk indikatorer, er det nærliggende at også disse resultatene noteres her.

Bokstav f skal sikre dokumentasjon av sykdom, skader og død blant verpehønene. Dette vil hjelpe dyreholderne til å oppfylle deler av kravet om dokumentasjon i forskrift 3. juli 2006 nr. 885 om velferd for produksjonsdyr, § 6 første ledd. Her skal alle typer skader og sykdom noteres. I fjørfeproduksjonen er det mange fugler i hver flokk, og det er tilstrekkelig med registreringer på besetningsnivå. For eksempel om dyreholderen en dag registrerer 10 fugler med skrammer, noteres det at 10 fugler er funnet med skade og hva man tror er årsaken. Sår og skrammer kan indikere eksempelvis uheldige oppstallingsforhold, eller at høner skraper opp hverandre. Sentralt her er også vurderingen av antall dyr som er skadet, hvor hyppig slike skader forekommer, om det utvikler seg videre til mer omfattende skader hos noen, og varigheten. Slike registreringer vil være nyttige for dyreholderen for å følge med og oppdage eventuelle gjentakende problemer eller uheldige forhold knyttet til driften, som kan ha betydning for dyrevelferden.

All medisinsk behandling skal registreres uavhengig av om det er veterinæren som utfører behandlingen, eller produsenten selv. Registreringen kan skje på flokknivå. Antall behandlede fugler og årsaken (se bokstav g) til behandlingen noteres. Registreringene om medisinbruk henger sammen med den om skade.

Bokstav g) sier noe om hvor mange fugler som dør eller må avlives i løpet av innsettet, og om mulige årsaker til at de dør.

Bokstav h) sier noe om andelen fugler som er igjen ved endt verpeperiode.

Annet ledd handler om når og hvor ofte forhold må dokumenteres og hvor lenge dokumentasjonen skal oppbevares.

§ 30 annet ledd

Det er 20 år siden forskriften først trådte i kraft. Fuglene og hybridene som holdes i oppdrettet i dag, er ikke nødvendigvis av samme størrelse eller tyngde som i 2001. Derfor kan det tenkes at om det settes inn det antall dyr som er tillatt, vil fuglene få dårlige muligheter til å bevege seg normalt. Paragraf 7 krever at «*dyra kan utføre normale bevegelser*». Vi foreslår nå å tydeliggjøre at dyreholderen plikter å redusere individtettheten om dyra ikke kan bevege seg normalt, selv om antall fugler per kvadratmeter ikke overstiger det tillatte. Normale bevegelser er bevegelser som fugler vanligvis utfører i løpet av en dag. Dette kan være å stå oppreist, gå, gå bort til et område med færre fugler, hoppe, flakse med vingene og sandbade. Er det for trangt til å eksempelvis hoppe eller flakse opp på vagle, vil fuglene lettere kunne skade seg. Ordet dyretetthet erstattes med individtetthet.

§ 31 første ledd

Se § 30 annet ledd.

§ 32

Ordet dyretetthet erstattes med individtetthet.

§ 33

Ordet dyretetthet erstattes med individtetthet.

§ 34

Første ledd: Ordet dyretetthet erstattes med individtetthet. *Annet ledd:* Bestemmelsen om at burene må være høye nok i forhold til parring, er flyttet hit fra paragraf 29.

§ 34 b Oppdrettssystemer og melding fra dyreholdere som driver med oppal

Første ledd er en videreføring av nåværende paragraf 34 tredje ledd, men er gjort gyldig for alle oppdrettssystemer. Det er mye forskning som viser at velferden til fuglene påvirkes negativt om de først blir holdt i ett system og senere flyttet til et annet system. Det er best for fuglenes velferd at de vennes til det systemet de skal holdes i fra tidlig alder. Kjøperen plikter å forsikre seg om at livkyllingene er holdt i det systemet som han eller hun selv benytter.

Annet ledd er nytt og gjelder informasjon som må følge med fuglene senest når de selges til eggprodusenten. Informasjonen er av betydning for å kunne følge opp fuglene på en måte som sikrer god dyrevelferd. Informasjonen om hvilket system fuglene har vært holdt i, bør gis på et tidlig tidspunkt, tatt i betraktning kravet i første ledd. Hvis det har vært sykdom i oppalet, må eggprodusenten få opplysninger om dette slik at han/hun kan tilrettelegge forholdene, endre rutiner eller iverksette tiltak for å sikre dyrevelferden.

§§ 35 a annet ledd og 35 b fjerde ledd

Det er ingen reel endring av forskriftskravene. Det har vært uklart hvordan grensen for tetthet «over 33 kg/m²» skal tolkes. For å unngå misforståelse endres ordlyden derfor til «fra og med 34 kg/m²».

§ 35 b første ledd

Det er gjort endringer i dyrevelferdsprogrammet for slaktekylling for at kravene skal tilsvare det som vi foreslår for kalkun. Se også paragraf 29 a for nærmere redegjørelse.

Bokstav a) Slaktekylling produsenter plikter i dag å ta godkjent kurs, jf. kravene i paragraf 5 annet ledd og vedlegg 1. Den nye dyrevelferdsloven vektlegger i større grad positiv velferd enn rent fravær av lidelse. Dyrevelferdsprogrammene i dag legger da også større vekt på å vurdere fuglenes atferd og tegn på god eller dårlig dyrevelferd. Fuglenes atferd er tema på kurset som tilbys i dag, og vi regner med at dette forhold dekkes.

Bokstav c) krever skriftlig avtale med veterinær som skal besøke dyreholdet minst to ganger i året. Det presiseres at veterinæren skal vurdere og gi råd om dyrevelferden.

Bokstav d) Det er slakteriet som undersøker tråputer og beregner tråputepoeng. Resultatet må følges opp av dyreholderen. En høy sum medfører at dyreholderen må redusere dyretettheten. I tillegg er det viktig at dyreholderen finner ut hvorfor tråputene fikk slike skader og eventuelt treffe tiltak for å redusere de negative effektene på tråputene.

§ 35 c Dyrevelferdsplan

Siden vi nå foreslår krav om skriftlig dyrevelferdsplan både for dyreholdere av verpehøns og kalkun for kjøttproduksjon, er det naturlig å kreve at også slaktekylling-produsenter har en slik plan. Se paragraf 29 b for nærmere redegjørelse.

§ 35 d Dokumentasjon

For å ha like krav uavhengig av produksjonstype, er det er også føyd til krav om dokumentasjon av antall syke dyr, medisinsk behandling av syke dyr og av registrerte tråputepoeng. Se paragraf 29 c for nærmere redegjørelse.

§ 37 Dyrevelferdsprogram

Første ledd: Det er gjort endringer i ordlyden for å tilpasse kravene til forskriftsfestet krav om dyrevelferdsprogram for gris. Se også paragrafene 29 a og 35 b første ledd bokstav d for nærmere redegjørelse.

Bokstav c krever skriftlig avtale med veterinær som skal besøke dyreholdet minst to ganger i året. Det presiseres at veterinæren skal vurdere og gi råd om dyrevelferden.

Annet ledd: Nytt i programmet er endringen av delen som angår fothelseprogrammet og beregning av tråputepoeng. Vi foreslår nå spesifikke grenseverdier for tråputepoengsummer og for når og på hvilken måte individtettheten i det påfølgende innsett skal tilpasses resultatet. Bestemmelsen er bygget opp på tilsvarende måte som for slaktekylling.

Tredje ledd og fjerde ledd: Tråputepoeng beregnes bare for kalkunhøner. Det er gjennomført undersøkelser som viser at tråputepoengene for hanene ikke er vesentlig annerledes enn for hønene. Av hensyn til planleggingen av neste innsett og levering av kalkunkyllinger for neste innsett er det ikke mulig å vente til hanenes tråputepoeng er registrert. Når kalkunhønene slaktes blir tråputene til minst 100 høner per flokk vurdert, og det blir gitt en totalpoengsum for flokken. Resultatet påvirker om dyreholderen ved neste innsett av kalkunkyllinger må redusere individtettheten. Normalt settes det inn 4,8 kalkunkyllinger (både høner og haner) per kvadratmeter, og en total tråputepoengsum som overstiger 150, medfører at oppdretteren må sette inn færre dyr neste gang. Klassifisering av tråputeskader skjer i henhold til annet ledd.

Femte ledd: Det er gitt samme unntak som for slaktekylling produsenter, i siste ledd.

§ 37 a Dyrevelferdsplan

Første ledd, første punktum skal sikre at hver deltaker har en skriftlig velferdsplan som er utviklet spesielt for det enkelte dyreholdet. Det vil være naturlig at velferdsplanen til dels baseres på og følger de obligatoriske og løpende vurderingene og eventuelle råd fra veterinæren. Ellers må dyreholdere ha visse vesentlige rutiner på plass. Dette gjelder særlig rutiner for å oppdage og følge opp tegn på dårlig dyrevelferd. Se også paragraf 29 b.

§ 37 b Dokumentasjon

Første ledd (se også paragraf 29 c for ytterligere forklaring)

Bokstav a, b og c er bl.a. av betydning i forhold til krav til tetthet.

Bokstav d gjelder journalføring av tråputepoeng som er registrert på slakteriet i forbindelse med slaktning av kalkunhønene. Selv om dataene registreres på slakteriet, skal dyreholderen også lagre resultatet i sitt system. Dette fordi høy tråputepoengsum får betydning for dyretettheten. Det henger også sammen med kravet i paragraf 37 første ledd bokstav d.

Bokstav e skal sikre dokumentasjon av sykdom, skader og død blant kalkunene. Dette vil hjelpe deltakerne i å oppfylle deler av kravet om dokumentasjon i forskrift 3. juli 2006 nr. 885 om velferd for produksjonsdyr § 6 første ledd.

Bokstav g) sier noe om hvor mange fugler som dør eller må avlives i løpet av innsettet, og om mulige årsaker til at de dør.

Bokstav h) sier noe om andelen fugler som er igjen ved endt produksjonsperiode.

Vedlegg 3

Ordet kumulativ dødelighet erstattes med definisjonen av selve begrepet.

Hørings svar

Hørings svar sendes inn via lenke på Mattilsynets nettside: [Revisjon av forskrift om hold av høns og kalkun | Mattilsynet](#) Alle hørings svar vil bli offentliggjort.

2021.08.27

Høringsfrist: 20. oktober 2022

Med hilsen

Kristel Halvorsen Foss
Fungerende seksjonssjef dyrevelferd

Vedlegg:

- Forslag til forskrift om endring av forskrift om hold av høns og kalkun
- Rådskonseptiv 2007/43/EF om fastsettning av minstestandarder for vern av slaktekylling (dansk)
- Rådskonseptiv 1999/74/EF om fastsettning av minstestandarder for vern av verpehøns (dansk)
- Velferdsprogrammene til Animalia både høner og kalkun
- EFSA rapport om vagler til verpehøns
<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/4131>
- Uttalelse fra VI datert 7. mars 2014 om bl.a. begrensning i vanntilgang for fjørfe
- VKM rapport fra 2016: Risk assessment on welfare in turkeys,
<https://www.vkm.no/download/18.2994e95b15cc54507161d1f6/1498210611586/Risk%20assessment%20on%20welfare%20in%20turkeys.pdf>